

Fredrik Ugglå

Fredrik Ugglå

Demokrati bidrar till minskning av antalet fattiga i Latinamerika.

Inkomstklyftorna i Latinamerika minskar

Av FREDRIK UGGLA

Någon gång under 2008, uppskattar FN:s ekonomiska kommission för Latinamerika och Karibien (CEPAL), tog kontinenten ett historiskt steg: för första gången någonsin sjönk andelen fattiga till mindre än en tredjedel av befolkningen.

Utvecklingen mot minskad fattigdom har pågått stadigt sedan 1990. Det året, som satte punkt för skuldans krisens "förlorade årtionde" var nära hälften av latinamerikanerna fattiga, och en fjärdedel kategoriserades som fullständigt utblottade. Arton år senare var den sistnämnda siffran nästan halverad, och i flera länder tycktes den extrema fattigdomen på väg att bli ett praktiskt taget marginellt fenomen.

Förklaringarna till denna positiva utveckling är flera. Den mest närliggande faktorn är den unikt långa tillväxtperiod som Latinamerika genomgått sedan 2002, en tillväxt som i hög grad har drivits av goda råvarupriser.

Men som kontinentens historia visar är råvaruexport i sig inget recept för fattigdomsbegränsning. Att Latinamerika idag är den världsdel som uppvisar de största ojämlikheterna är i hög grad ett arv från de sekel då inkomsterna från guvur, haciendor och oljebolag stannade hos ett litet fåtal.

Fördelning av inkomsterna från kontinentens rikedomar har därför varit ytterligare en nödvändig faktor för att reducera fattigdomen.

Med få undantag har inkomstklyftorna på kontinenten minskat under det senaste årtiondet. Markanta förändringar har bland annat registrerats i länder som Brasilien, Chile, Venezuela och Argentina och kan i första hand förklaras med minskad arbetslöshet och höjda reallöner. Till detta får läggas effekterna av statliga transfereringar vilka har ökat betydligt under senare å framförallt i form av så kallade villkorade program.

Att kontinentens fattiga ökat sin del av inkomsterna pekar mot en underliggande faktor till framstegen; demokratisering.

Sedan 1990 har militärdiktaturer av det slag som gjorde Latinamerika ökänt lyst med sin frånvaro och i dag måste även de mest auktoritära presidenterna hämta sin makt från valurnorna. Med demokratin har ett breddat politiskt deltagande vuxit fram och ändrat de politiska kalkylerna på kontinenten. Demokratiska valda regeringar kan svårligen kosta på sig att ignorera väljargrupper, oavsett hur fattiga de är. Fattigdomsbekämpning har inte bara blivit ett moraliskt imperativ, utan också ett politiskt framgångsrecept.

Men jublet över Latinamerikas ekonomiska och politiska framsteg bör inte gå till överdrift. En tredjedel av kontinentens befolkning motsvarar 182 miljoner människor som fortfarande lever i fattigdom och av dessa är 71 miljoner i extrem fattigdom. Bakom dessa abstrakta termer och siffror döljer sig förstås en högst konkret misär av en omfattning och brutalitet som är svår att föreställa sig. Och kontinenten är alltså den världsdelen där avståndet mellan rika och fattiga är störst.

Detta är förmodligen anledningen till att stämningläget på kontinenten inte avspeglar de sociala och ekonomiska framstegen, utan snarare präglas av oro inför framtiden.

Opinionsundersökningar som Latinobarometro visar att redan innan den världsekonomiska krisen var det bara en liten minoritet av latinamerikanerna som uppfattade sin egen och sitt lands ekonomiska situation som god. Tvärtom dominerade oron över den ekonomiska situationen och risken för arbetslöshet. Har man en gång lyckats lyfta sig ur fattigdom tycks rädslan för att åter bli fattig bestå.

Dessvärre tyder flera tecken på att oron är befogad.

Latinamerika kommer att drabbas av världsekonomin nedgång genom en kraftigt minskad tillväxt under 2009. Huruvida detta kommer att leda till att de grupper som just lämnat fattigdomen tvingas tillbaka i den kommer att bero på hur lång och omfattande krisen blir. Och om det vet man ännu inget. Bara att framstegets 2008 kommer att avlösas av orons 2009.

Fredrik Ugglå är docent i statskunskap vid Uppsala universitet och kolumnist för Utrikesbloggen.se.

23 januari 2009